

УДК 657

DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2024-1-9>

Наконечна Наталія Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку,
Львівський державний університет внутрішніх справ
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1377-4315>

Пацула Ольга Ігорівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку,
Львівський державний університет внутрішніх справ
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9384-1578>

РИЗИКИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ СФЕРИ У СИСТЕМІ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

***Анотація.** У статті проведено дослідження теоретичних засад та виявлення ролі ризиків грошово-кредитної сфери у системі зміцнення фінансової безпеки України. Встановлено, що ризики, загрози й небезпеки, що виникають в грошово-кредитній сфері, істотно впливають на процеси і явища, що відбуваються у фінансовій системі та зумовлюють вагомі деструктивні зміни й диспропорції розвитку. Проаналізовано основні наукові підходи до визначення сутності фінансової безпеки держави та з'ясовано, що під фінансовою безпекою держави розуміється такий стан фінансової системи країни, за якого забезпечуються належні умови збереження цілісності фінансової системи, ефективності її функціонування, стійкості до зовнішніх і внутрішніх дисбалансів й шоків, а також сприятливі умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни. Виявлено, що фінансова безпека є найбільш вагомою складовою економічної безпеки держави, а її основними структурними компонентами являється грошово-кредитна, банківська, бюджетна, боргова, валютна безпеки та безпека небанківського фінансового сектору. Доведено значний негативний вплив на рівень фінансової безпеки держави ризиків грошово-кредитної сфери, які особливо загострилися під впливом чинників воєнного характеру в умовах сьогодення, внаслідок чого в країні спостерігається дестабілізація грошово-кредитного ринку, стрімке зростання валютного курсу й інфляції, скорочуються золотовалютні резерви НБУ та знижується купівельна спроможність населення. Встановлено необхідність формування ефективного механізму реалізації грошово-кредитної політики в контексті протидії ризикам і загрозам та забезпечення фінансової безпеки держави з урахуванням викликів і небезпек сучасності, зокрема, війни російської федерації проти України.*

***Ключові слова:** ризики, загрози, індикатори, грошово-кредитна сфера, фінансова безпека держави.*

Nakonechna Nataliya, Patsula Olha

Lviv State University of Internal Affairs

MONETARY CREDIT RISKS IN THE SYSTEM FOR STRENGTHENING FINANCIAL SECURITY OF UKRAINE

***Abstract.** The article researches the theoretical foundations and identifies the role of risks in the monetary sphere in the system of strengthening the financial security of Ukraine. It has been established that the risks, threats and dangers arising in the monetary and credit sphere significantly affect the processes and phenomena occurring in the financial system and cause significant destructive changes and disproportions in development. The main scientific approaches to determining the essence of the state's financial security have been analyzed and it has been clarified that the state's financial security means such a state of the country's financial system, which ensures the proper conditions for preserving the integrity of the financial system, the efficiency of its functioning, resistance to external and internal imbalances and shocks, as well as favorable conditions for stable socio-economic development of the*

country. It was revealed that financial security is the most important component of the economic security of the state, and its main structural components are monetary, banking, budgetary, debt, currency security and security of the non-banking financial sector. The existing problems in the development of the country's monetary sphere and their addition to unprecedented challenges and dangers of a military nature indicate that the domestic monetary system is unable to ensure sustainable economic growth, since significant destructive changes are extremely tangible and have a negative impact on the monetary system and credit relations, causing an increase in the cost of loans and devaluation of the currency. A significant negative impact on the level of financial security of the state of risks in the monetary and credit sphere, which have become particularly acute under the influence of factors of a military nature in today's conditions, has been proven, as a result of which the country is witnessing the destabilization of the monetary market, the rapid growth of the exchange rate and inflation, the reduction of the NBU's gold and currency reserves and the purchasing power of the population decreases. The mechanism for formulating and implementing monetary policy remains to be improved, with the main focus on strengthening Ukraine's financial security, especially in terms of identifying and preventing destabilizing factors whose negative effects lead to increased risks and threats to the security of the financial sector. The need for the formation of an effective mechanism for the implementation of monetary policy in the context of countering risks and threats and ensuring the financial security of the state, taking into account the challenges and dangers of our time, in particular, the war of the Russian Federation against Ukraine, was established.

Key words: risks, threats, indicators, monetary and credit sphere, financial security of the state.

Вступ. Кризові явища в економіці й суспільстві України, що зумовлені негативним впливом чинників глобалізації, регіоналізації та євроінтеграції та підкріплені сучасними викликами й небезпеками воєнного характеру, призвели до значного розбалансування явищ і процесів, що відбуваються в фінансовому секторі країни, внаслідок чого структурні диспропорції спостерігаються у фінансовій, грошово-кредитній, валютній, бюджетній та банківській системах, що призводить до зниження рівня фінансової безпеки держави. Надзвичайно гостро постали проблеми забезпечення ефективності функціонування грошово-кредитної сфери, посилення дестабілізуючого впливу ризиків і загроз якої істотно знижує рівень безпеки фінансової сфери та порушує параметри функціонування фінансових інститутів. Наведені тенденції засвідчують вагомість та нагальність дослідження ризиків грошово-кредитної сфери у системі зміцнення фінансової безпеки України.

Матеріали і методи. Під час проведення даного дослідження були використанні матеріали Національного банку України, Міністерства фінансів України, публікації О. Барановського, З. Варналія, А. Сухорукова, Ю. Харазішвілі та інших. У працях зазначених авторів, зроблено вагомий внесок у розв'язання проблем виявлення, запобігання та протидії ризикам грошово-кредитної сфери фінансовій безпеці держави.

Метою статті є моніторинг ризиків грошово-кредитної сфери у системі зміцнення фінансової безпеки України, що виникають в грошово-кредитній сфері і, які істотно впливають на процеси і явища, що відбуваються у фінансовій системі.

Результати. Вплив зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників і небезпек сучасності зумовлюють низку проблем функціонування економіки країни та призводить до посилення макроекономічної нестабільності, зростання дефіциту державного бюджету, підвищення рівня інфляції та поглиблення проблем соціального характеру. Захист інтересів держави у фінансовій сфері потребує формування дієвих механізмів забезпечення фінансової безпеки держави та, водночас, вчасного виявлення, запобігання та протидії ризикам, загрозам та небезпекам фінансового характеру.

Вагомий внесок у розвиток фінансової безпеки та в дослідження механізмів її забезпечення зробив З. Варналій [1], який визначив сутнісні характеристики фінансової безпеки та запропонував її трактувати як стан захищеності фінансових інтересів економічних агентів на всіх рівнях їх взаємовідносин.

Ю. Харазішвілі [2] фінансову безпеку розглядає в контексті оцінювання спроможності вітчизняної фінансової системи здійснювати оптимальний та раціональний розподіл наявних фінансових ресурсів, а також контролю-

вати процеси їх ефективного перерозподілу й використання.

А. Сухоруков [3] акцентує увагу на тому, що забезпечити оптимальний рівень фінансової безпеки держави неможливо без досягнення стабільності у грошово-кредитній, бюджетній, валютній, банківській та податковій сферах, а також в небанківському фінансовому секторі.

О. Барановський [4] вважає, що фінансова безпека є не лише однією із основних компонент економічної безпеки, а й відіграє важливу роль у забезпеченні національної безпеки країни.

Науковці Л. Нечипорук та М. Гетьманський [5] стверджують, що фінансова безпека держави – це системне економічне явище, функціонування якого відбувається завдяки синтезу концепцій, стратегій, політики й тактики у тісному взаємозв'язку із інформаційно-аналітичним й організаційно-управлінським забезпеченням.

Найвні проблеми розвитку грошово-кредитної сфери країни та їх доповнення безпрецедентними викликами й небезпеками воєнного характеру свідчать про те, що вітчизняна грошово-кредитна система неспроможна забезпечити стійку динаміку економічного зростання, адже, вагомі деструктивні зміни

надзвичайно відчутні та чинять негативний вплив на систему грошового обігу та на кредитні відносини, обумовлюючи зростання вартості кредитів й девальвацію грошової одиниці. Наведені тенденції засвідчують необхідність виокремлення, деталізації та систематизації найбільш вагомих чинників грошово-кредитної сфери, які спричинюють виникнення ризиків й найбільший вплив на стан безпеки у фінансовій сфері.

Зокрема, Н. Носань [6] стверджує, що процес забезпечення й зміцнення фінансової безпеки держави потребує ефективної протидії чинникам результуючого впливу грошово-кредитної сфери на стан значення показників фінансової безпеки. Водночас, науковці пропонують чітко розмежовувати такі наукові категорії як «ризик», «загрози» й «небезпеки», сутнісні характеристики яких наведемо на рис. 1.

Достатньо вагомий вплив не економіку нашої держави та на рівень її фінансової безпеки мають фінанси, тому, важливим залишається формування ефективних механізмів грошово-кредитного регулювання та забезпечення грошово-кредитної безпеки. В даному контексті, варто звернути увагу на надмірний рівень політичної й економічної нестабільності, які зумовлюють істотну дестабіліза-

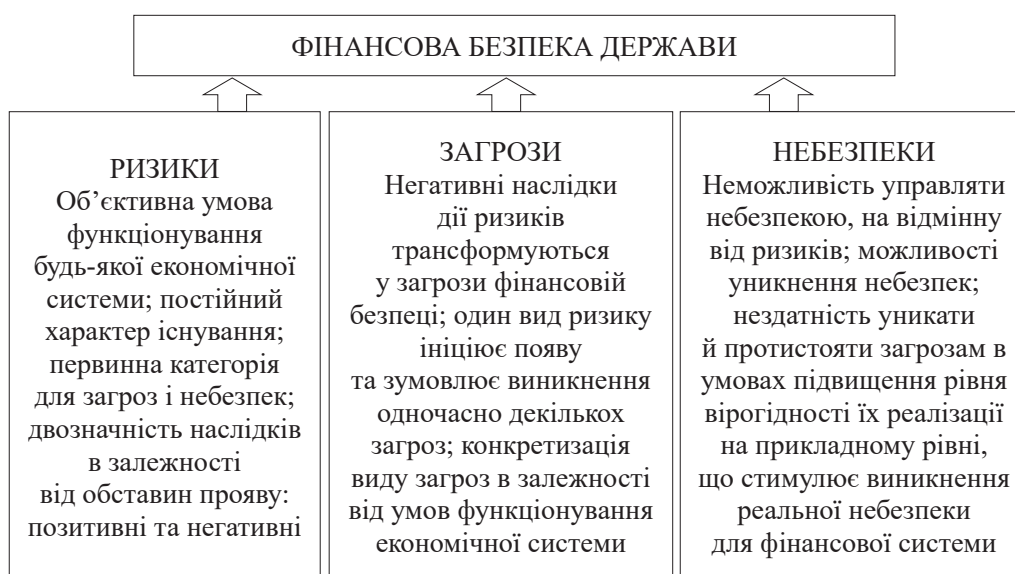

Рис. 1. Вплив ризиків, загроз і небезпек на фінансову безпеку держави

Джерело: [6]

цію грошово-кредитного ринку та призводять до стрімкого зростання валютного курсу й інфляції, внаслідок чого різко скорочуються золотовалютні резерви НБУ та знижується купівельна спроможність населення.

В Україні механізм формування та реалізації грошово-кредитної політики в контексті забезпечення фінансової безпеки держави враховує декілька чинників, зокрема:

1. Ефективне функціонування фінансово-кредитної системи.
2. Стабілізація національної валюти.
3. Ефективне управління й керованість інфляційними процесами.
4. Активізацію кредитних відносин.
5. Стимулювання виробництва [7].

Зазначимо, що основний акцент ставиться не лише на управління валютним курсом, а й на керованість процентними ставками та на управління грошовою масою, оскільки надмірне зростання грошової маси на фоні зниження відсоткових ставок в короткостроковому періоді чинить частково позитивний вплив на забезпечення фінансової безпеки держави, стимулюючи виробництво та підвищуючи платоспроможний попит. Однак, у довгостроковій перспективі значний негативний вплив на економіку має посилення інфляційних чинників та зростання рівня інфляції.

Ефективність реалізації грошово-кредитної політики істотно залежить від достатнього рівня захисту інтересів держави у фінансовій сфері та від зміцнення її фінансової безпеки. Вчасне виявлення ризиків і загроз грошової сфери у фінансовій безпеці держави, являється основним напрямком державної політики, особливо у воєнний час, оскільки дозволяє виявити та попередити негативний вплив на рівень фінансової безпеки за наступними критеріями:

1. Здатність грошово-кредитної системи стимулювати сталий розвиток й зростання економіки.
2. Здатність грошово-кредитної системи забезпечити виконання завдань і функцій в умовах дестабілізуючого впливу ризиків і загроз зовнішнього й внутрішнього середовища.

3. Незалежність й самостійність державної грошово-кредитної політики в процесі реалізації тактичних і стратегічних цілей.

Зазначені проблеми неможливо вирішити без розроблення ефективного механізму формування й реалізації грошово-кредитної політики держави, яка на сучасному етапі є недосконалою та недостатньо прозорою. Крім того, обмежуватися лише удосконаленням грошово-кредитної політики буде недостатньо, тому, вагомим її підкріпленням вважаємо удосконалення інструментів регулювання валютної та банківської системи. При чому, реалізація комплексу заходів захисту інтересів держави у фінансовій сфері повинна передбачати скоординовану взаємодію Національного Банку України із органами державної влади, політичними, громадськими структурами та суспільством з метою забезпечення абсолютної прозорості їх діяльності та підзвітності.

Висновки. Можна підсумувати, що проблемні аспекти дослідження сутнісних характеристик ризиків грошово-кредитної сфери та їх впливу на фінансову безпеку держави доводяться параметрами оцінювання взаємозв'язку грошово-кредитних показників та рівня фінансової безпеки. Встановлено, що ефективна реалізація інструментів, механізмів та заходів грошово-кредитної політики сприяє зміцненню фінансової безпеки держави та створює умови для протидії ризикам і загрозам, що виникають в грошово-кредитній сфері, особливо під час воєнних дій.

Невирішеним є удосконалення механізму формування й реалізації грошово-кредитної політики, де основний акцент необхідно зробити на зміцнення фінансової безпеки України, особливо в частині виявлення та запобігання дестабілізуючих чинників, негативні дії яких, призводять до загострення ризиків та загроз безпеці фінансового сектора.

Таким чином, з огляду на продовження воєнного стану, стає очевидним, що за таких умов першочергового значення набуває формування механізму протидії ризикам та загрозам грошово-кредитної сфери.

Список використаних джерел:

1. Варналій З.С. Економічна та фінансова безпека України в умовах глобалізації : монографія. Київ : Знання України, 2020. 423 с.
2. Харазішвілі Ю. Системна безпека сталого розвитку: інструменти, оцінки, резерви та сценарії стратегічної реалізації : монографія. Київ : НАН України, Інститут економіки промисловості, 2019. 304 с.
3. Сухоруков А.І. Проблеми фінансової безпеки України : монографія. Київ : НППМБ, 2014. 117 с.
4. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія. Київ : КНТЕУ, 2004. 759 с.
5. Нечипорук Л.В., Гетьманський М.О. Фінансова безпека держави та особливості безпеки страхового ринку як її складової. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2017. № 4. С. 76–85.
6. Носань Н.С. Актуальні загрози та ризики фінансової безпеки України на межі посткризового та євроінтеграційного періодів. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 40. С. 35–39.
7. Марченко О.М., Пушак Я.Я., Ревак І.О. Фінансова безпека держави : навчальний посібник. Львів, 2020. 356 с.

References:

1. Varnaliy Z. S. (2020) *Ekonomichna ta finansova bezpeka Ukrayiny v umovakh hlobalizatsiyi* [Economic and financial security of Ukraine in the conditions of globalization: monograph]. Kyiv: Znannia, 423 p.
2. Kharazishvili Yu. (2019) *Systemna bezpeka staloho rozvytku: instrumenty, otsinky, rezervy ta stsenariyi stratehichnoyi realizatsiyi* [Systemic security of sustainable development: tools, assessments, reserves and scenarios of strategic implementation: monograph]. Kyiv: NAN Ukraine, Instutyt ekonomiku promuslovosti, 304 p.
3. Sukhorukov A. I. (2014) *Problemy finansovoyi bezpeky Ukrayiny*. [Problems of financial security of Ukraine: monograph]. Kyiv: NIPMB, 117 p.
4. Baranovs'kyi O. I. (2004) *Finansova bezpeka v Ukrayini* [Financial security in Ukraine (assessment methodology and security mechanisms): monograph]. Kyiv: KNTEY, 759 p.
5. Nechyporuk L. V., Het'mans'kyi M. O. (2017) *Finansova bezpeka derzhavy ta osoblyvosti bezpeky strakhovoho rynku yak yiyi skladovoyi* [Financial security of the state and security features of the insurance market as its component]. *Visnyk SumDU. Seriya "Ekonomika"*, no. 4, pp. 76–85.
6. Nosan' N. S. (2019) *Aktual'ni zahrozy ta ryzyky finansovoyi bezpeky Ukrayiny na mezhi postkryzovoho ta yevrointehratsiynoho periodiv* [Actual threats and risks of financial security of Ukraine on the border of the post-crisis and European integration periods]. *Prychornomorski ekonomichni studiyi*, vol. 40, pp. 35–39.
7. Marchenko O. M., Pushak Ya. Ya., Revak I. O. (2020) *Finansova bezpeka derzhavy* [Financial security of the state: a study guide]. Lviv, 356 p.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2024